

MOTION TILL GOTLANDS FORNVÄNNERS ÅRSMÖTE 2025

Undertecknad har i ett antal år, både genom motioner till fornvännernas årsmöte och i skrift, strävat efter att få Gotlands museum att uppfylla Museilagens krav på dels att "utställningar och annan publik verksamhet vid ett museum ska vara kunskapsbaserad och präglas av allsidighet och öppenhet" (6 §) och att "bidra till forskning och annan kunskapsuppbyggnad, bland annat genom att ha hög kompetens inom sitt ämnesområde" (8 §). Vad motionären i detta fall avser är det som gäller Gotlands och Visbys medeltidshistoria. Vad gäller övriga epoker har motionären alltför allmänna kunskaper för att kunna bedöma muséets kompetens, så det lämnas därhän. När det däremot gäller just gotländsk medeltid anser jag mig däremot att ha en hög, om inte mycket hög kompetens. Inte minst för att jag är den som i dagsläget har den absolut bästa överblicken över samtida, medeltida källmaterial. Om mötet anser sig kunna framföra någon som de anser besitter högre kunskapsnivå är det motionärens bestämda mening att han offentligt med dennä, vid senare tillfälle (t ex medeltidsveckan), får ta en historievetenskaplig debatt om gotländsk medeltidshistoria och muséets insatser rörande denna. Det kan inte vara förenligt med museilagen att Gotlands museum bara iakttar en förtigande tystnad.

Just detta med historievetenskaplig debatt är nämligen ett av de stora problemen med Gotlands museum, där man gravt bryter mot lagens sjätte paragraf, med krav på allsidighet. I sina utställningar har man totalt ignorerat nya historiska rön rörande Gotlands och Visbys medeltidshistoria, i det att man ensidigt presenterat gammal historiesyn på t ex frågan om S:t Jacob och Helgeands, tidsspannet för uppförande av ringmuren och vem som grundade Visborg slott. Det manifesteras också i den uppenbara bristen på bevakning av medeltidens Visby i tidskriften Gotländskt arkiv. Trots att "världsarvet Visby" framförs som publikdragare i reklamen för ön är det fullständigt frånvarande i muséets historievetenskapliga bevakning. I det här ligger också den uppenbara bristen hos muséet, nämligen att man saknar kompetensen att ta till sig senare forskning, vilket direkt fronderar mot åttonde paragrafen i museilagen.

Ett ytterligare bevis på kompetensbristen hos muséet när det gäller Gotlands medeltida historia är att man istället för att bevaka denna historievetenskapligt ger ut populärvetenskapliga alster i "UPPTÄCK"-serien som är – jag tvekar inte för uttrycket – fullspäckade med felaktigheter och förlegad historieskrivning, vilka är ljusår från att vara allsidiga eftersom nyare historieskrivning är totalt utelämnad. Något som definitivt *inte* är förenligt med lagens krav på att verksamheten ska vara kunskapsbaserad. Ett ytterligare exempel är den reklamfilm som nu för tredje året visas på gotlandsbåtarna, där det påstås att Helgeandskyrkan "byggts för rigaborgare" – d v s varit identisk med rigabiskopens kyrka S:t Jacob. I den i höstas utkomna "Spiran och Kryptan" visade dels en text på att det inte existerar *ett enda bevis* för att så skulle vara fallet, och t o m att vissa framförda "bevis" direkt motsäger en sådan koppling, och en annan visade att Helgeandskyrkan var en del i den danska kungamaktens expansion vid samma tid. Redan för snart tio år sedan klargjordes det av undertecknad att ingen som helst grund finns för att Helgeandskyrkan och S:t Jacob skulle vara identiska, vilket muséet fullständigt ignorerat, och dessutom har det ignorerat att undertecknad, Hugo Yrwing, Nils Blomkvist och Kersti Markus hela tiden har ifrågasatt denna koppling. Hur mycket "allsidighet" och "kompetens" finns det i det?

Det är uppenbart att man från muséets sida, kanske av ekonomiska skäl, undvikit att konsultera folk med expertkunskaper när det gäller gotländsk medeltidshistoria. Ett uppenbart exempel på det är Gotländskt arkiv 2018, där den tämligen nytilträdde Susanne Thedéen fick agera sakkunnig granskare. Hur kunde hon, på så kort tid bli sakkunnig? Den kritik som riktades mot publikationen visade ju också att hon misslyckats med den granskningen. Det här fronderar också mot museilagens krav, att verksamheten ska vara kunskapsbaserad.

Ett orosmoment är också den innevarande omstruktureringen av muséet, där nu medeltidsavdelningarna är stängda för omorganisering/-byggnad. Tyvärr har museiledningen under ett antal år fram till nu inte uppvisat ett handlande i handhavandet av gotländsk medeltid som inger förtroende. Jag är inte trygg i att resultatet kommer att bli bra. Risken att "gammal historisk skåpmat" ska få fortsätta att vara framträdande är uppenbar.

Det är hög tid att man i museiledningen ställer om från att utgå från att all kunskap rörande Visbys och Gotlands medeltid är cementerad för all evighet – och att man därför kan lämna den historievetenskapliga prövningen därhän – till att återgå till tidigare policy, som under t ex Gunnar Svahnström och Sven-Olof Lindquist. D v s, där det fanns en dialog och öppenhet, där det historievetenskapliga utbytet var aktivt och man involverade dem utanför muséet som hade större kunskaper än muséets medarbetare. Det första steget på det måste vara, att Gotländskt arkiv börjar att bevaka även Visbys (och Gotlands) medeltidshistoria, särskilt ur perspektivet nya rön kring densamma. Det är alltså en absolut nödvändighet att *minst* ett temanummer belyser ny forskning kring "världsarvet Visby" och att Gotländskt arkiv gör en sväng mot fler "öppna" nummer. Trots allt ska muséet "bidra till forskning och annan kunskapsuppbyggnad", vilket också måste gälla den epok som ön framförallt ur historisk synpunkt marknadsförs för; medeltiden.

Undertecknad yrkar därför på:

- 1) Att det omgående blir ett (första) temanummer rörande nya rön kring Visbys (och Gotlands) medeltidshistoria.
- 2) Att två av tre Gotländskt arkiv ska vara "öppna" nummer.
- 3) Att de öppna numren i Gotländskt arkiv öppnas för historievetenskaplig debatt.

Dick Wase